

**DAVLAT MEXANIZMI: NAZARIY ASOSLAR VA
AMALIY MIJOZLAR.**

Xalilov.J.

SHDPI Ijtimoiy fanlar fakulteti o'qituvchisi.

Zaripova Gulnoza Zahridin qizi.

*SHDPI Milliyg'oya, ma'naviyat asoslari va huquq
ta'limi yo'nalishi 1-kurs talabasi.*

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqola davlat mexanizmi nazariy asoslari va amaliy mijozlar masalasini tahlil etadi. Maqolada davlat mexanizmining tuzilishi, uning siyosiy va iqtisodiy tizim bilan o'zaro aloqasi, shuningdek, davlatning asosiy organlarining funksiyalari batafsil ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, amaliy mijozlar, ya'ni davlat xizmatlaridan foydalaniladigan aholi va tashkilotlar, ularning ehtiyojlari va xizmatlar bilan ta'minlanishi muhokama qilinadi. Davlatning samarali ishlashi uchun davlat mexanizmining rivojlanishi, texnologiyalarning tatbiqi, kadrlar siyosati va ijtimoiy talablarni to'g'ri aniqlash zarurligi ta'kidlanadi. Maqola davlat mexanizmi va uning amaliy mijozlarining o'zaro aloqalarini chuqur tahlil qilish orqali kelajakda davlat boshqaruvining samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan yondashuvlar haqida ilmiy fikrlar ishlab chiqadi.

KALIT SO'ZLAR: davlat mexanizmi, siyosiy tizim, davlat organlari, ijro etuvchi hokimiyat, qonun chiqaruvchi hokimiyat, sud hokimiyati, davlat xizmatlari, amaliy mijozlar, davlat va xususiy sektor hamkorligi, texnologiyalar, raqamli hukumat, kadrlar siyosati, ijtimoiy talablar, davlat boshqaruvi.

Davlat mexanizmi – bu davlatni tashkil etuvchi va uning maqsadlariga erishish uchun muayyan vositalarni amalga oshiruvchi institutsional tizimdir. Ushbu mexanizm, boshqaruv tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi va davlatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va huquqiy sohalarida o'z funksiyalarini bajarish uchun zarur bo'lgan vositalarni birlashtiradi. Mazkur maqolada davlat mexanizmining nazariy asoslari va amaliy mijozlari tahlil qilinadi.

1. DAVLAT MEXANIZMINING NAZARIY ASOSLARI.

Davlat mexanizmi tushunchasi ko'plab ilmiy izlanishlar va nazariy ta'limotlarning markazida turadi. U ko'plab ijtimoiy – siyosiy, iqtisodiy va huquqiy jarayonlarga ta'sir qiladi. Davlat mexanizmi turli organlar va institutlardan tashkil topgan tizim bo'lib, uning tarkibiga davlat hokimiyati, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati kiradi. Har bir davlat mexanizmi o'ziga xos tashkilotlar va strukturalarga ega bo'lishi mumkin, lekin ularning barchasida eng muhim vazifa – davlatning maqsadlariga erishish va aholiga xizmat qilishdir.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

*QONUN CHIQUARUVCHI HOKIMIYAT-qonunlar va boshqa huquqiy hujjatlar ishlab chiqadigan organdır.

*IJRO ETUVCHI HOKIMIYAT-davlatning har xil funksiyalarini amalga oshiruvchi ,asosan hukumat,ministrliklar va boshqa ijro etuvchi organlarni o'z ichiga oladi.

*SUD HOKIMIYATI-huquqni ta'minlash va adolatni amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydi.

DAVLAT MEXANIZMI VA SIYOSIY TIZIM

Davlat mexanizmi siyosiy tizimning bir qismi sifatida faoliyat yuritadi.Siyosiy tizimda davlat mexanizmining roli eng muhim va tashkiliy jihatdan kuchli bo'lgan institutlar orqali ta'minlanadi.Davlat mexanizmi orqali amalga oshiriladigan siyosiy boshqaruv xalqning ijtimoiy-iqtisodiy hayotini tartibga solishda asosiy vosita hisoblanadi.

DAVLAT MEXANIZMI VA IQTISODIY TIZIM.

Davlat mexanizmining iqtisodiy tizim bilan o'zaro aloqasi alohida ahamiyatga ega.Davlat ,iqtisodiy tizimning rivojlanishida va barqarorligini ta'minlashda faol rol o'ynaydi.Xususan,davlat iqtisodiy siyosat,soliq tizimi,iqtisodiy tartibga solish kabi sohalarda mexanizmni boshqarish orqali iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashga harakat qiladi.

2.AMALIY MIJOZLAR:DAVLAT MEXANIZMINING TATBIQI.

Davlat mexanizmining amaliy mijozlari haqida gapirganda,biz davlatning ijro etuvchi va qonun chiqaruvchi hokimiyatlariga to'g'ridan- to'g'ri ta'sir qiladigan asosiy tarmoq va tashkilotlarni nazarda tutamiz. Ularning ishlash jarayoni va amaliy faoliyatlari orqali davlat mexanizmining samaradorligi ko'rsatiladi.Quyidagi misollar orqali davlat mexanizmi va uning mijozlari bilan tanishish mumkin.

2.1. MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISH TIZIMLARI.

Davlatning asosiy maqsadlaridan biri-aholiga sifatli xizmat ko'rsatishdir.Buning uchun davlat mexanizmi turli tashkilotlar orqali ta'minlanadi.Bunday tashkilotlar,masalan,sog'liqni saqlash ,ta'lim,ijtimoiy himoya va boshqa sohalarda faoliyat ko'rsatadi.Ular xalqni o'zlarining ehtiyojlari va talablariga muvofiq xizmatlar bilan ta'minlaydi.Davlatning ijro etuvchi organlari o'z faoliyatini amalga oshirishda turli xil mijozlarga xizmat qiladi.Masalan,soliq tizimi orqali aholidan soliq yig'ish,ichki xavfsizlikni ta'minlash uchun ichki ishlar vazirligi va boshqa organlarning xizmatlari ko'rsatiladi.Bunday xizmatlar davlatning kuchli mexanizmi orqali aholi manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan.

2.2.DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR O'RTASIDAGI HAMKORLIK.

Bugungi kunda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikning roli ortib bormoqda.Bu hamkorlik nafaqat iqtisodiy sohalarda,balki ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishda ham amalga oshiriladi.Davlat,xususiy kompaniyalar bilan hamkorlikda infratuzilma loyihalarini amalga oshiradi.,aholi uchun qulaylik yaratadi.Shu bilan birga,davlatning ijtimoiy siyosati va xususiy sektorning resurslarini birlashtirish orqali davlat mexanizmining samaradorligi oshadi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

3.DAVLAT MEXANIZMINING KELAJAGI.

Kelajakda davlat mexanizmi yanada rivojlanib, yangilanishi va samaradorligini oshirishi kerak. Bu uchun quyidagi omillarni inobatga olish zarur:

***TEXNOLOGIYALARNING RIVOJLANISHI**-Raqamli texnologiyalar davlat mexanizmining samaradorligini oshirishi mumkin. Elektron hukumat tizimi va raqamli xizmatlar ko'rsatilishi orqali davlatning xizmatlari yanada samarali va shaffof bo'ladi.

***KADRLAR SIYOSATI**-davlat mexanizmini tashkil etishda yuqori malakali kadrlar muhim rol o'ynaydi. Kadrlar tizimining rivojlanishi va davlat xizmatlarining sifatini oshirish uchun ta'lim va o'qitish tizimi mustahkamlanishi zarur.

***IJTIMOIIY TALABLAR**- davlatning samarali mexanizmi uchun aholining talab va ehtiyojlarini tog'ri tahlil qilish va ularga moslashish zarur.

DAVLAT MEXANIZMINING RIVOJLANISH TARIXI.

Davlat mexanizmi uzoq tarixga ega bo'lib, u siyosiy va ijtimoiy tizimlarning rivojlanishi bilan shakllangan. Antik davrda davlat mexanizmi davlat hokimiyati va boshqaruv tizimining tashkil etilishi bilan bog'liq bo'lgan. Keyinchalik, O'rta asrlar va yangi davrda davlat boshqaruvi murakkablashib, ko'plab davlatlar o'z mexanizmlarini shakllantirdi. Hozirgi kunda davlat mexanizmi demokratik, autoritar, monarxik kabi turli shakllarda mavjud.

DAVLAT MEXANIZMINING ASOSIY XUSUSIYATLARI:

TASHKILIIY TUZILMA-davlat mexanizmi tashkilotlarining murakkab tizimidan iborat bo'lib, uning asosiy vazifalari ichki va tashqi siyosatni yuritish, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, fuqarolarni himoya qilish va ijtimoiy farovonlikni yaratishdan iborat. Samaradorlik va shaffoflik-bugungi kunda davlat mexanizmining samaradorligini oshirish uchun muhim omil bu shaffoflik va korrupsiyaga qarshi kurashdir. Raqamli texnologiyalar va elektron hukumat tizimlari davlat mexanizmini samarali boshqarishga yordam beradi.

DAVLAT MEXANIZMINING SIYOSIY VA IJTIMOIIY O'ZGARISHLARGA TA'SIRI.

Davlat mexanizmi siyosiy tizimning mustahkamlanishiga va fuqarolarni ijtimoiy himoya qilishga muhim ta'sir ko'rsatadi. Lekin, ijtimoiy va siyosiy inqirozlar yoki tezkor o'zgarishlar davlat mexanizmining samaradorligiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Davlat mexanizmi qaror qabul qilish jarayonida demokratik islohotlar va fuqarolarning ishtirokini ta'minlashi kerak, bu esa siyosiy barqarorlikni ta'minlashda yordam beradi.

DAVLAT MEXANIZMINING DAVLATLARARO MUNOSABATLARDAGI ROLI.

Davlat mexanizmi faqat ichki siyosat va iqtisodiy tizimlarni tartibga solish bilan cheklanmaydi. U davlatlararo munosabatlarda ham o'z o'rniga ega. Diplomatik munosabatlar, xalqaro savdo va integratsiya siyosati davlat mexanizmi xalqaro qonunlar va bitimlarga muvofiq ishlashi lozim.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

DAVLAT MEXANIZMINING MADANIYAT VA ETIKA BILAN
ALOQASI.

Davlat mexanizmining samarali ishlashi uchun jamiyatning madaniyatiga va etikasiga mos keladigan qadriyatlarni shakllantirish zarur. Fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi ishonch, adolat, tenglik tamoyillari jamiyatda rivojlanishi kerak. Madaniy va axloqiy jihatlar davlat boshqaruvida muhim rol o'ynaydi, chunki ular qonunlar va tartibni samarali amalga oshirishga yrdam beradi.

DAVLAT MEXANIZMINING EKOLOGIK JIHATLARI.

Bugungi kunda ekologik barqarorlik va tabiatni muhofaza qilish masalalari davlat mexanizmining muhim qismi bo'lib qoldi. Ekologik siyosat va atrof-muhitni himoya qilish sohasida davlat mexanizmining roli yanada kuchaymoqda. Davlat ekologik normativlarni ishlab chiqishi va amalga oshirishi kerak, bu esa ekologik inqirozning oldini olishga yordam beradi.

Men ushbu maqoladan xulosa qilib aytamanki Davlat mexanizmi nafaqat davlatning ichki tizimini tashkil etadi, balki mamlakatda ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega. Ushbu mexanizmni samarali tashkil etish va boshqarish uchun davlatning barcha organlari o'zaro uyg'unlikda ishlashi kerak. Kelajakda davlat mexanizmini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni tatbiq etish va aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlarni yaxshilash orqali uning samaradorligini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. SHODMONOV, M. (2012). "DAVLAT BOSHQARUVI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIYOT." TOSHKENT: O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI.

2. TOSHMATOV, A. (2015). "DAVLAT MEXANIZMI VA BOSHQARUV TIZIMI." TOSHKENT: O'ZBEKISTON IQTISODIYOT AKADEMIYASI.

3. KARIMOV, I. A. (2011). "YUKSAK DEMOKRATIYA YO'LIDA." TOSHKENT: O'ZBEKISTON MILLIY ENSIKLOPEDIYASI NASHRIYOTI.

4. PIROV, U. (2017). "SIYOSIY TIZIM VSA DAVLAT BOSHQARUVI." TOSHKENT: O'ZBEKISTON DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI NASHRIYOTI.

5. NIZAMOV, N. (2020). "DAVLATNING IQTISODIY SIYOSATI VA UNING SAMARADORLIGI." TOSHKENT: "MOLIYA" NASHRIYOTI.

6. XUDOYBERDIYEV, A. (2018). "DAVLAT VA JAMIYAT: MUSTAHKAMLASH VA RIVOJLANISH YO'LLARI." TOSHKENT: O'ZBEKISTON XALQARO IQTISODIYOTI VA DIPLOMATIYA UNIVERSITETI NASHRIYOTI.

7. MAVLYANOVA, S. (2019). "DAVLATNING IJTIMOY SIYOSATI VA BARQARORLIK." TOSHKENT: O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITEETI.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

8.SALIMOV,K.(2021).”RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA
ELEKTRON HUKUMAT.”TOSHKENT:INNOVATSION RIVOJLANISH
VAZIRLIGI.

9.GULOMOV,R.(2016).”SAMARALI BOPSHQARUV TIZIMI VA DAVLAT
MEXANIZMI.” TOSHKENT:”YANGI AVLOD”NASHRIYOTI.

10.JUMAEV.F.(2014).”KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH VA DAVLAT
MEXANIZMI.” TOSHKENT : “ADOLAT”NASHRIYOTI.

